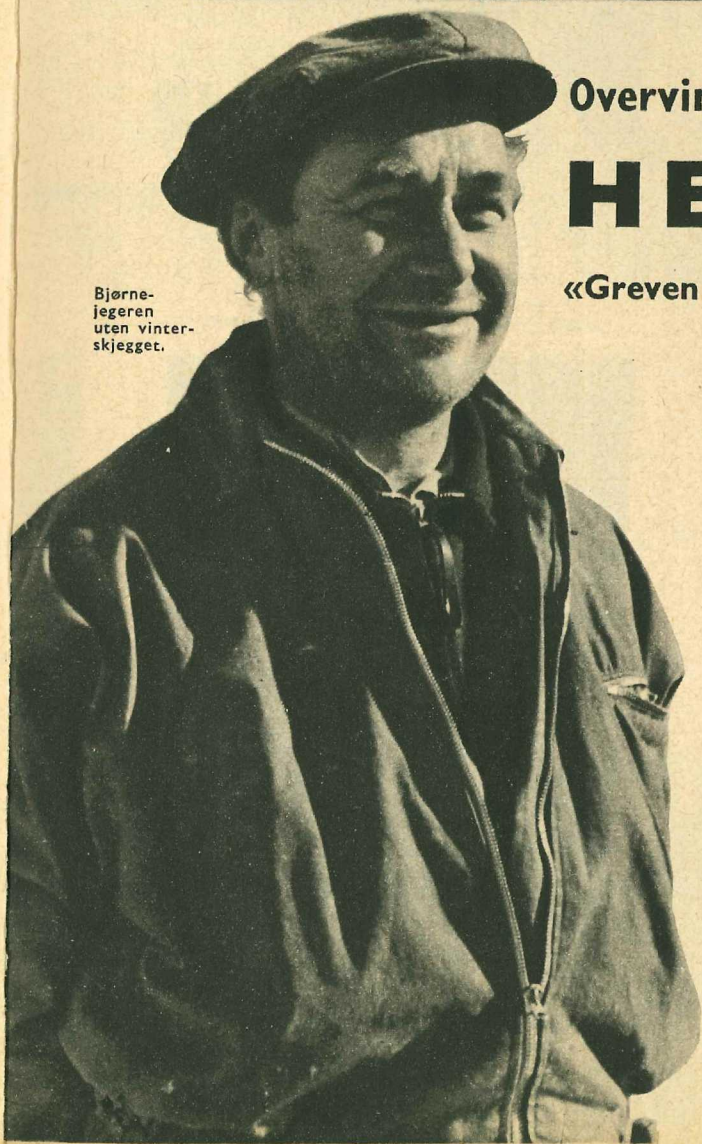

Rudi forvandler 800 kg poteter til 21 flasker sprit.

Bjørne-
jegeren
uten vinter-
skjegget.

Overvintrings-veteranen, Bjørnejegeren

HENRI RUDI

«Greven av Revet».

Av KÅRE RODAHL

En overvintring er i større grad en psykologisk enn en fysisk prestasjon. Den fullstendige isoleringen fra omverdenen, og det at en dag og natt gjennom en tilsynelatende endeløs mørketid er tvunget til å leve livet innpå hverandre, setter nervene på en hard prøve. Og ingen vei fører utenom.

I fangsthytta står en avkledd overfor livets sanne realiteter. Det egoistiske menneske trer tydelig fram uten sivilisasjonens kamouflasje av høflighetsfraser og påtatt personlighet.

I Arktis møter en mange slags folk, men de fleste hører til en av de to grupper.

Først har vi den virkelige fangstmannen som selve kampen for tilværelsen har drevet ut i den frosne villmarka. Han er en enkel, likefram kar som kaster alle sine krefter inn i kampen mot elementene. Han har lært seg å ta livet slik som det er og til å stole på seg selv. Og en slik mann er Henri Rudi. For virkelig å forstå ham, må en se ham i hans eget miljø, — på ferd i de veldige fjordene — i det daglige liv i de små hyttene under fjellet. En bør også ha kjennskap til hans yrke — og helst ha sett isbjørnen vandre over drivisen og opplevd møtet med moskusoksen i de øde dalene.

Fangstmannen er innstilt på ensomheten. Det er hans jobb å styre sitt hundespenn fram over polar-

«Moskusleiren» på Revet våren 1940.

landets veldige vidder i polarnattens måneskinn og flammende nordlys — i storm og snødrev — når det er belgmørkt og bare instinkt og hundenes kan hjelpe ham å finne veien langs fjordstranda.

I den andre gruppen finner vi polarforskerne og eventyrerne. Enkelte av dem kommer for å søke utløsning for sin trang til heltedåd og karslige bedrifter i de ugjestmilde polartraktene, for å realisere sine gutedrømmer om eventyr, for å bli berømt, eller for å unnsnippe sivilisasjonens vansker. Andre — kanskje bare en liten del — har utelukken- de vitenskapelige mål.

Men alle er ikke i like grad mentalt og fysisk utrustet for det krevende livet i polaregnene. Somme utvikler eiendommelige symptomer under mørketider. De blir irritable, hissige, tungsindige eller folkesky. Noen snakker for mye og plager sine kamerater — andre snakker ikke i det hele tatt.

Jeg vet om to menn som lå i en fangsthytte og ikke sa et ord til hverandre på to uker. Mens den ene var oppe for å lage mat, lå den andre i køya — og omvendt. De var begge sjarmerende mennesker hver for seg. De kunne bare ikke komme ut av det

Rudi får uventet besøk av fangstfolk fra Myggbugta.

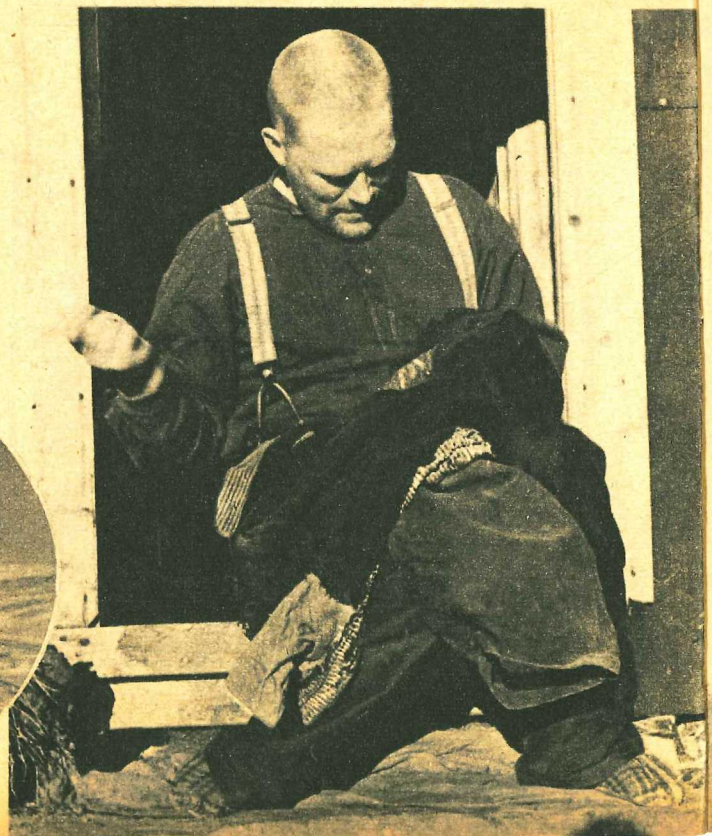

med hverandre under slike forhold. Uten at de var oppmerksomme på det, gjorde de sitt ytterste for å gjøre livet uutholdelig for hverandre. En av dem var urolig for konen sin der hjemme som han trodde var utro. Den andre hadde vært forlovet tre ganger med den samme piken på fem år. Han hadde det med å oppleve usannsynlige ting. Han sloss med isbjørn med bare never og var i kontakt med selve djevelen. Ja, han påsto en gang at en bjørn hadde spist den ene skoen hans og revet av ham jakken.

Ofte har jeg undret meg over hva det er som får fangstfolkene til å gå inn for dette used-

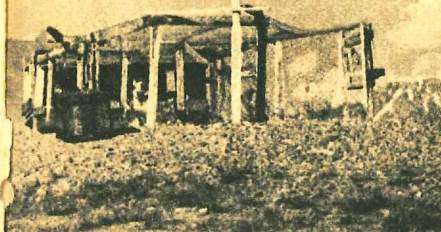

Rudi kommer hjem fra en fangsttur.
Under: Nilsen lapper buksene sine for vinteren.

for-
erk-
sitt
uut-
n av
sin
var
vært
den
Han
leve
sloss
r og
eve-
g at
ene
nam

over
fol-
sed-

Da skuta kom om sommeren fra Norge gikk flagget til topps på haugen ved hytta på Revet.

Vi setter motorbåten på vannet. — Motorbåten var Rudis stolthet.

vanlige yrket. — De fleste av dem er utvilsomt drevet til det fordi de ikke kunne tenke seg noen annen måte å ernære seg på. Fra barnsben av har de vært vant til å se selfangerne dra avsted til Ishavet. De har sett fangstfolkene komme hjem fra Svalbard, Jan Mayen og Grønland med rik fangst og fengslende beretninger. Utfartstrangen og håpet om en hurtig vunnet rikdom har kanskje så grepet dem.

Mange er tiltrukket av det tvangfrie livet i Arktis. Andre kan ha hatt en uheldig kjærlighetsaffære og så har de tydd til Polarlandet for å glemme.

I mange tilfelle føler jeg meg sikker på at trangten til å oppleve eventyr utenom det vanlige har vært en viktig faktor. Og er en først blitt vant til livet i polartraktene, er en mindre skikket til det

regelbundne hverdagslivet i sivilisasjonen. Regelmessig arbeidsdag etter klokkestrengen er polar-mannens skrekk.

Men selv om fangstfolkene er herdede karer, lengter de titt hjem, og det er alltid med vemod at de ser skuta seile sin vei om høsten. De er fullt på det rene med at de går glipp av mange av livets goder mens de sitter der i et frivillig fangenskap i en falleferdig fangsthytte helt avskåret fra omverdenen.

De skryter aldri av sin patriotisme, — men det er alltid med stolthet at de heiser det lille flagget på den tarvelige stanga oppe på den høyeste bakketoppen bak hytta for å hilse skuta velkommen om sommeren.

Etter mye slit i mange år har de kanskje lagt seg opp en betraktelig pengesum, men de bruker ofte alt sammen på 14 dager etter hjemkomsten. Så må de til å se seg om etter en ny «tur».

Rett som det var hørte jeg fangstfolk snakke om fremtiden. Nå skulle det endelig bli andre boller, sa de. Bære de hadde tjent så mye at de kunne kjøpe seg en liten fjellgard hjemme i Norge, skulle det være slutt med å søle bort penger på kvinnfolk og slikt. En skulle ta fatt på nybrott i Finnmark,

Rudi og Nilsen tar seg en røyk etter en moskusjakt.

Jeg kommer alltid til å minnes Rudi med rimfrost i skjegget under den svarte skinnlue.

og en annen skulle begynne sigarbutikk. Men de hadde ikke før kommet i havn og tømt den første whisky-kassen før alle planer og gode forsetter gikk opp i røyk. Og når de lystige sommerdagene var til ende, var de nok en gang på vei nordover til en fangsthytte oppe på landbrinken bakom drivisen.

Da en av dem kom på land i Ålesund, leide han en drosje og kjørte over fjellet til Oslo. Der slo han seg i lag med en skuespillerinne. En dag kjøpte han 7 dresser og 7 frakker samt skalkehatt og spaserstok med sølvhåndtak. Han lånte bort penger til alle som trengte og drakk champagne av ølglass, enda han var avholdsmann på Grønland.

Men på tre måneder hadde han brukt opp 7 års fortjeneste — 20 000 kr.

Sagnet sier at da Rudi kom hjem fra Svalbard med 130 bjørneskinn, leide han et helt hotell og inviterte alle som kom forbi, og de kunne bare bli så lenge de lystet. Fjorten dager etterpå var det siste skinnnet gått, og han var atter på vei til Bjørnehytta på Hopen.

Når fangstmannen lukker seg inne i en hytte i ødemarka, flykter han fra sine medmennesker. Der ute er han sin egen herre og føler at han selv til en viss grad kan bestemme over sin egen skjebne.

Hans vesen er trassig, og han lar seg ikke kommandere av noen. Han må gjøre som han selv syns.

Fangstmannen forhaster seg aldri. Han kjenner sin egen begrensning og sliter seg ikke ut unødige.

Under en overvintring 1939—40 fristet jeg skjebnen i en liten fangsthytte — Moskushimmen — på Nordøst-Grønland sammen med den merkeligste av alle fangstmenn — Henri Rudi, og den trauste Scholberg Nilzen.

Foran oss lå en lang mørketid med et utall av problemer. Vi var fullstendig avskåret fra omverdenen og hadde bare oss selv å stole på. Men helt fra første stund gikk vi sammen om å løse oppgavene, og det må sies til vår ros at på alle de 14 måneder vi levde og arbeidet sammen i den vesle hytta på Revet, ble det ikke sagt et eneste uvennlig ord oss imellom.

På lange slitsomme sledereiser i snøføyke gjennom vinternatten når hundene ga opp og nektet å gå videre, spente vi oss selv i selen og dro sleden sammen med dem. Vi brøytet vei foran hundespennet når snøen lå dyp og føret var tungt. Det hendte at vi svømte side om side med hundene i sørpeis om våren, og om høsten jagde vi med kâte spenn over gyngende stâlis ut mot Polhavet. Mangen natt red vi stormen av i falleferdige fangsthytter, mens vi hvert øyeblikk ventet at taket skulle blåse sin vei.

Når jeg nå ser tilbake på denne tiden, kan jeg ikke unngå å føle dyp takknemlighet til mine kamerater Rudi og Nilzen. De var hundre prosent mannfolk som alltid tok sin tørn uten å nøle. Enhver vanskelighet tok de med godt humør.

Rudi hadde tilbragt 21 år av sitt liv i Arktis — på Svalbard, Øst-Grønland, Franz Josefs land og Jan Mayen. Han hadde ikke mindre enn 780 isbjørner på sin samvittighet. Etter en kort karriere som diskenspringer ved Tromsø Kooperative Handelslag reiste han ut på sin første overvintringsferd til Svalbard i 1908. Drømmen om polarlandets rikdommer lokket ham.

I sin ungdom drev han sel- og hvalrossfangst på Ishavet. Han fant nye jaktmarker på Nord-Spitsbergen og fulgte isbjørnens vandringer langs iskannten fra Franz Josefs land til Grønlandskysten. Han var blant dem som fristet lykken med revefangst og laksefiske på Sørøst-Grønland, et foretagende som forresten ble en fiasko, fordi myggen var for slem. Et år overvintret han på Jan Mayen, denne ugjestmilde vulkanøya, der blåreven var så tam at den stjal hammeren og spikerpakken mens karrene holdt på å sette opp hytta. Det sies endog at de klarte å fange levende blårev i tomtønner like utenfor hyttedøra.

Rudi kunne alt, eller iallfall litt av hvert. Han var smed, tømmermann og kvaksalver. Han var ekspert i å bake brød, og ingen kunne lage heimebrygg slik som ham. Framfor alt var han vel bevandret i kokekunstens mysterier. Hans spesialitet var stekte ryster med viltsaus og rørt tyttebær, akevitt, fruktgelé og pisket krem.

Denne desserten som jeg aldri har smakt maken til hverken før eller senere, ble fremstilt etter følgende mystiske oppskrift: Innholdet av en gul pose ble omhyggelig rørt ut i lunken vann og kokt i 3 minutter. Det ble så helt over i en bolle sammen med et skjønnsomt utvalg av tørrede frukter. Produktet ble deretter satt ut i snøen utenfor hyttedøra for å kjølnes. Kokken dreide seg tre ganger rundt — og hokus pokus — geléen var stiv. Dette siste ledd i prosessen hadde bare én «bakdel», nemlig den at hundene til sine tider så sitt snitt til å tilføye visse uventede ingredienser. Men i polar-egnene er en vant til slikt. En lar det bare fryse, og så skraper en det vekk og mistet ikke appetitten for det.

Rudi — han gikk til hverdags under navnet «Greven» — er en av våre eldste overvintretere, og han har fristet skjebnen i Arktis under skiftende omstendigheter. På de første overvintringsekspedisjonene levde de for det meste av landets produkter. Det kunne til sine tider være magert nok. Provisianeringen beløp seg i det hele til 50 kroner pr. mann for hele året. De hadde ingen komfyr i hytta, så brødbaking kunne det ikke bli tale om. For det meste levde de av vafler og bjørnekjøtt.

Dette livet hadde satt sitt preg på Rudi. Han hadde lært kunsten å leve i nuet og møtte alle livets tilskikkelser med apatisk ro og bekymret seg aldri om morgendagen.

Det var bare én ting Rudi ikke kunne, og det var å kjøre hunder. Det var alltid et forferdelig ståhei hver gang «greven» skulle starte med kjøterne sine fra stasjonen. Det endte alltid med en katastrofe. Enten styrtet spennet av sted i vill uorden utover isen med «greven» på slep, eller han fikk pilsken rundt halsen og spannet løp den gale veien.

Hundene på Revet — populært kalt ponniene — var usedvanlig store og kraftige dyr av tvilsom rase og med fryktelig temperament. De hadde hoder som en sanktbernhardshund, bryst som en okse og ben som en bryggerihest. Fangstmannen Antonsen, «Kongen på Revet», som hadde hatt hundene før oss, hadde behandlet dem godt. Han hadde i sin tid bygd et hus til hver av dem, og Revet så derfor ut som en hageby på avstand. De hadde bare den uvanen at hundene helst ville be-

(Fortsatt side 45)

Henri Rudi

(Fortsatt fra side 26)

stemme ruten selv, og det kunne være litt kjedelig når hundene bega seg sørover fjorden, mens en selv hadde bestemt seg for å reise nordover.

Etter å ha stått månedsvist lenket til husene sine var de ville etter å komme av sted, og da vi kom bærende med seletøyet, hadde villskapen ingen grenser. Etter en masse bråk fikk vi overmannet en 5—6 av de eldste som var vant til å gå foran sleden. Vi fikk på dem selene, og så begynte spetakkelet for alvor. Rudi som hadde kommandoen, hadde brukt halve dagen på å gjøre sleden i stand og hadde til slutt surret den fast med kjetting og tau til en jernstolpe nede ved landbrekken. Det var derfor nødvendig å leie dyra dit ned før starten kunne finne sted.

Enkelte av dyra satte av sted nedover skråningen med oss på slep. Andre nektet å bevege seg i det hele tatt. Alt ble omhyggelig forberedt, riflene og skiene var surret fast på sleden, og stjerterne ordnet i vifteformasjon. Rudi selv satt forstyrret på sleden og skrek og fektet med den åtte meter lange piskan. Jeg fikk ordre om å hoppe på. Ved et mystisk knep frigjorde han sleden fra jernstolpen. — Marsj! skrek han, men før vi visste ordet av det var vi midt oppi et forrykende hundeslagsmål. Vi sparket og slo til alle kanter. Det hendte at hundekjeftene klapet sammen om leggene våre i stedet for et hundeøre. «Greven» satt hjelpeløs med piskan om halsen.

Til slutt satte det blodige kobbelet utover isen. Det gikk i krinkelkrok og sirkler over skruis og knulter. Jeg hadde nok med å holde meg fast. «Høyre» og «venstre» skrek Rudi, — og piskan hvinte rundt ørene på meg.

Det gikk virkelig strykende et lite stykke, og jeg følte et øyeblikk gleden ved å koste av sted bak et hundespann. Men så var det av en eller annen merkelig grunn ugjenkallelig stopp. Vi lokket og vi truet, men resultatet var det samme. Piskan hvinte, hundene skvatt til høyre og til venstre, de kjørte i ring og løp hulter til bulter alle veier. Vi raste og vi tørket svetten.

Vi hadde bare en ting å gjøre.

Jeg skodde skiene på meg og gikk foran hundene. Slik lokket jeg dem etter meg ti meter av gangen. Rudi ropte og skrek ustanselig, — av og til foran og av og til bak sleden.

Verre gikk det hjemover med det tunge kjøttlasset. Eskimosleden som vi hadde satt så store forhåpninger til, skar seg dypt ned i snøen og gjorde det umulig å styre. Vi måtte hjelpe til å dra, og det var svarte natten før vi kom fram.

Da første dagslyset rødmet på himmelen over Claveringøya i sørøst, selte Rudi opp hundene sine og gjorde seg klar til å reise nordover. Omhyggelig pakket han senna-gras i skallene, fylte termosflasken med sterk kaffe og pakket sigaretter, fyrstikker, briller og patroner i en altfor liten lomme på den tynne poplinarokken. Hver gang han bøyd seg framover, falt alt sammen ut igjen. Så trakk han pesken over hodet, og «greven» så krigersk ut.

Ut på formiddagen lurte så den berømte bjørneskytteren seg nordover fjorden mot Bakkehaug med to hunder foran pulken. Som vanlig ble det tull med stjerterne, og han glemte å vinke farvel til han var midt ute på fjorden.

På turen til Bakkehaug kom han borti eventyr og råkte på bjørn. Det var en gammel binne med årsunge som hadde kommet ned Gieseckdalen og hadde fulgt landet på østsiden av Trangfjorden. Rudi kom på hold og plantet et skudd i bringa på binna. Hun falt og ungen ble stående. Så smalt det igjen, og ungen sank i kne ved siden av moren.

I løpet av vinteren var den dyrebare laboratorispriten brukt opp, og Rudi hadde tømt den innholdsrike medisinkisten sin. Men i proviantbue hadde vi 800 kg. frosne poteter som en ikke kunne spise. På et blunk hadde Rudi rigget til et større bryggeri. Potetene ble tømt over i to store tønner, blandet med sukker, tørrede frukter og gjær, og så ble hele greia plasert på kjøkkenbenken og hyllet inn i reinskinn forat temperaturen skule holde seg. I to samfulle uker sto de der, og da våren kom, ble de forsiktig flyttet ned til elvebredden der de sto og gjærte i sola i flere uker. Så en

vakker dag sprang lokket i lufta som tegn på at gjæringen var fullbyrdet, og Rudi slikket seg i bartene. Med en øse skummet han innholdet og overførte det etappevis i en svær bensinkanne som han opphetet over en primus. Dampen ble så ved hjelp av bensinrøret fra motorbåten ledet gjennom en balje med isvann, og fra enden av røret dryppet den kosteligste alkohol. Der satt Nilsen og smakte med en teskje. Han skulle si fra når det ikke lenger var alkohol det som kom ut av røret. I dagevis fortsatte destillasjonen, og overbryggerimester Rudi skrevet fram og tilbake og så til at alt gikk riktig for seg. Under den digre skinnlua hans så en bare bartene som strittet til alle kanter over et stadig smil.

Av de 800 kg. poteter fikk han 21 flasker med virkningsfull alkohol.

Jeg komme alltid til å minnes Rudi som den vesle skjeggete fyren med istapper i bartene under den uforholdsmessige store bjørneskinnslua.

Da vi lettet anker og forlot Grønland høsten 1940, så jeg Rudi som valte å bli igjen der oppe, kjøre i sirkel rundt skuta i den vesle motorbåten sin. Han sto og viftet med en champagneflaske i hver hånd. Det var det siste jeg så av den gamle bjørneskytteren.

Musikk- undervisning

pr. korrespondanse!

Lær å spille elegant og feilfritt etter noter av følgende stjernemusikere kjent fra radio, film og grammofoon.

Piano:	Stig Holm
Gitar:	Folke Eriksberg
Trekkspill:	Andrew Walter
Fiolin:	Emil Ivring
Trompet:	Gösta Törner
Saksofon og klarinett:	Tony Mason
Trekkbassun:	Werner Karlson
Bass:	John Jändel
Trommer:	Ake Brandes
Harmonilære:	K.-O. Westin

Arrangering av moderne dansemusikk: Charles Norman
Skriv allerede i dag etter skolens plan som sendes gratis og portofritt.

Korrespondanseinstituttet

WESTIN & CO.

POSTBOKS 955 - OSLO